

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องค่านิยมทางสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีน้อยมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้า เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ จึงได้นำเสนอเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. วรรณคดีและบทความ
 - 1.1 ความหมายของค่านิยม
 - 1.2 ลักษณะของค่านิยม
 - 1.3 ทฤษฎีค่านิยม
 - 1.4 การวัดค่านิยม
 - 1.5 ผลของค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพ
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ
 - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

1. วรรณคดีและบทความ

1.1 ความหมายของค่านิยม

ค่านิยม (Values) เป็นคำที่มีนักวิชาการได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความไว้มากมาย และในบางครั้งก็อธิบายความหมายที่ใกล้เคียงและก่อให้เกิดความสับสนกับคำอื่น ๆ เช่น คำว่า ทศคติ เจตคติ ความสนใจและจริยธรรม ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่มีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในหลาย ๆ แขนง หลาย ๆ สาขาวิชา เช่น นักปรัชญา นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา รวมทั้งนักการศึกษา ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมให้เข้ามาสัมพันธ์กับสาขาที่ตนสนใจ ส่วนสาเหตุที่ท่านผู้รู้และนักวิชาการให้ความสนใจต่อค่านิยมนั้นเกิดขึ้นจากการให้คุณค่า หรือการตัดสินสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมว่าอะไรมีค่า อะไรไม่มีค่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรเชื่อ อะไรไม่ควรเชื่อ โดยอาศัยการเลือก และการตัดสินใจโดยอาศัยหลักการพื้นฐานที่มีอยู่ในใจตนเอง มีข้อมูล มี

แนวทางในการสร้างความคิดความเชื่อ และการตกลงใจปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานและแนวทางในการเลือกและตัดสินใจนั้น สรุปรวมความได้ว่าเป็นค่านิยม (สุมณ อมรวิวัฒน์, 2522)

ท่านผู้รู้และนักวิชาการได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ต่าง ๆ กัน แต่ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างมาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้เพื่อสังเขปดังนี้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ให้ความหมายของค่านิยมทางสังคมวิทยาว่า (Value) ค่า, คุณค่า, ค่านิยม คือวิสัยสามารถของสิ่งใดก็ตามที่เชื่อว่าสนองความปรารถนาของมนุษย์ได้ หรือคุณสมบัติของสิ่งใดก็ตามซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นประโยชน์ น่าสนใจแก่บุคคลหรือกลุ่ม ในทางสังคมวิทยา นิยมใช้คำ "คุณค่า" หรือ "ค่านิยม" ให้หมายถึงสิ่งที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดพฤติกรรมของตน

Dictionary of the Social Sciences (1965) ได้ให้คำจำกัดความของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อ ความคิดที่คนสนใจ และยึดถือเป็นมาตรฐาน (Standard) ในการประพฤติปฏิบัติ

Encyclopedia of Sociology (1974) ให้ความหมายค่านิยมว่า คือ ความคิดของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ซึ่งมีค่าต่ออารมณ์ และการแสดงออกของบุคคล อาจเป็นวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานสังคม ค่านิยมมีอิทธิพลและความหมายต่อการเลือกและเป็นจุดหมายปลายทางในการปฏิบัติ โดยบุคคลจะมีจุดมุ่งหมายหรือการปฏิบัติจากที่ได้ประเมินคุณค่าแล้ว

สาโรช บัวศรี (2527) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึง สภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อหรือนิยามว่า ควรยึดถือยึดมั่น หรือเราควรกระทำหรือปฏิบัติเพื่อจะได้บรรลุถึงความมุ่งหมายของสังคมหรือตัวเราเอง

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2530) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง ความเชื่อของบุคคลที่บุคคลใช้เป็นหลักหรือแนวทางในการรับรู้ ประเมินและตัดสินใจว่าสิ่งใดดี ชั่ว ถูก ผิด น่าฟัง

ปรารถนา ไม่น่าปรารถนา ความเชื่อนี้เกิดจากการสังเกตไตร่ตรองของบุคคลอันจะมีอิทธิพลต่อการเลือกปฏิบัติ และไม่ปฏิบัติ

พิทยา สายหู (2516) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก ตราบใดที่มนุษย์ต้องเลือกตัดสินใจในการกระทำอยู่ มนุษย์ต้องอาศัยคุณค่าประจำตัวเป็นเครื่องกำหนด แม้แต่สิ่งที่ทำงานเคยชินเป็นนิสัย ฉะนั้นเมื่อจะเลือกทำอะไรจะต้องอาศัยคุณค่าที่ตนยึดถือเป็นเครื่องกำหนดทั้งสิ้น

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2525) ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า หมายถึง สิ่งสำคัญขั้นมูลฐานที่ทำให้บุคคลตัดสินใจว่าควรจะทำหรือไม่ควรปฏิบัติอย่างไร พฤติกรรมหรือการแสดงออกต่าง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะค่านิยมที่ตนหรือบุคคลมีอยู่

ธีราภรณ์ นาคพิน (2522) ได้ให้ความหมายของ "ค่านิยม" อย่างน่าสนใจว่า เป็นพื้นฐานจิตใจของมนุษย์หรือหลักการต่าง ๆ ที่ใช้ยึดในการดำเนินชีวิต และเป็นหลักที่มนุษย์คิดว่ามีค่าที่สุดสำหรับชีวิตของตน เป็นพลังจูงใจที่จะทำให้สังคมตัดสินใจ หรือประเมินค่าว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์ ค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ เป็นตัวกำหนดให้คนตัดสินใจเลือกปฏิบัติโดยเห็นว่าถูกต้องและสมควร

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า คือ การให้คุณค่าแก่สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของตน ไม่ว่าจะเป็นความคิด อุดมการณ์ ผู้คนหรือสิ่งของ นับว่าค่านิยมมีความหมายเป็นระดับอุดมคติ หรือหลักในการดำเนินชีวิต ในการตัดสินใจและประเมินค่าของบุคคล

สนิท สัมครการ (2523) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง แนวคิด แนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่คนในแต่ละวัฒนธรรมมีความนิยมชมชอบเลือก หรือยึดถือเอามาเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ของคน

พินส์ หันนาคินท์ (2523) ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยมนั้นหมายถึง การยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่คนหรือกลุ่มคนมีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นวัตถุ ความคิด อุดมคติ รวมทั้งการกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และสุนทรียภาพ ทั้งนี้ โดยได้ทำการประเมินค่าจากทรรศนะต่าง ๆ โดยถี่ถ้วนและรอบคอบแล้ว หากไม่มีการพิจารณาประเมินค่า เพียงแต่มีความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งต่าง ๆ ความรู้สึกนึกคิดเช่นนั้นก็มีฐานะเป็นเพียงเจตคติที่มีต่อสิ่งนั้นเท่านั้น

เกียรติกิติ อิชยานันท์ (2527) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นเรื่องของความรู้สึกนิยมชมชอบของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ เป็นความรู้สึกพอใจ เชื่อถือ หรือนิยมที่จะกระทำ โดยทั่วไปค่านิยมเป็นเกณฑ์เบื้องต้นแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ที่สังคมเป็นผู้กำหนด ซึ่งมีผลต่อการกระทำ ต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเป็นส่วนรวม ค่านิยมของบุคคลแต่ละกลุ่มอาจแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมา

อรนุช แสงสุข (2531) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึก แนวคิด แนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่บุคคลเลือกประพฤติปฏิบัติ ค่านิยมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของแต่ละบุคคล

สก๊อต (Scott, 1956) ให้ความหมายของค่านิยมว่าเป็นความคิดรวบยอดของบุคคลซึ่งใช้ประเมินผลความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความปรารถนา และไม่พึงปรารถนาที่เกิดจากการสังเกต ไตร่ตรองและจะมีอิทธิพลต่อการเลือกปฏิบัติและการกระทำของบุคคลนั้น

มิลเลอร์ (Miller, 1965) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นทัศนคติและความเชื่อที่ฝังลึกในชีวิตของบุคคล และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทุก ๆ ด้าน จากพฤติกรรมง่าย ๆ และธรรมดาที่สุดจนถึงพฤติกรรมที่ยากและซับซ้อน

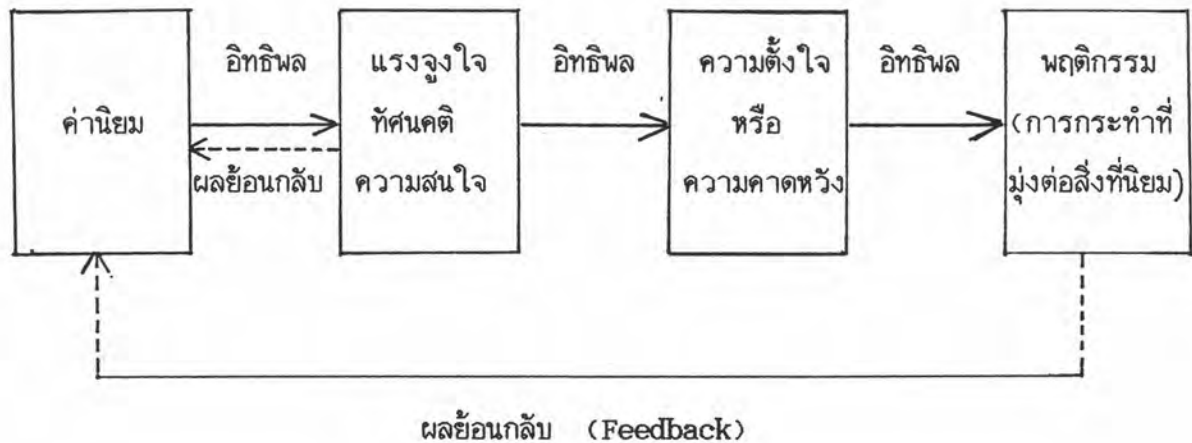
โรคีส (Rokeach, 1968) ให้ความหมายว่า ค่านิยมหมายถึงรูปแบบของความเชื่อ (Belief) ที่แต่ละคนยึดถืออยู่ว่าแต่ละคนควรปฏิบัติตนอย่างไร หรือสิ่งใดมีคุณค่า ไม่มีคุณค่า ค่านิยมแตกต่างจากทัศนคติ (Attitude) ค่านิยมจะสัมพันธ์กับทุกสิ่ง โดยทั่วไปและมีอิทธิพลต่อ

พฤติกรรมของบุคคล ค่านิยมยังมีความหมายเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจ ว่าสิ่งใดเลวหรือดี และใช้ในการตัดสินพฤติกรรมของแต่ละบุคคลด้วย

คริสเตนเซน (Cristensen, 1969) กล่าวว่าค่านิยมเป็นตัวแทนภายในบุคคลและบรรทัดฐานของสังคม ค่านิยมเป็นเกณฑ์ที่แต่ละบุคคลใช้เลือกสิ่งต่าง ๆ ที่มีให้เลือก ค่านิยมนั้นแม้จะมีลักษณะใกล้เคียงกับความเชื่อ และเจตคติก็ตามแต่ทั้งสามอย่างนี้ก็มีส่วนแตกต่างกันคือ ความเชื่อเป็นเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินว่า บางสิ่งบางอย่างจริงหรือไม่จริง เจตคติคือลักษณะภายในบุคลิกลักษณะที่คนเราแสดงต่อการกระทำหรือสิ่งต่าง ๆ หรือเป็นเพียงแนวโน้มที่จะปฏิบัติเท่านั้น ส่วนค่านิยมเป็นมาตรฐานของความชอบหรือไม่ชอบ เป็นเกณฑ์สำหรับการตัดสินคุณค่า หรือความสำคัญของสิ่งของ ความคิด และเหตุการณ์ ดังนั้นค่านิยมจึงเป็นมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมของบุคคล

จากแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของ "ค่านิยม" จากผู้รู้ในหลายสาขาวิชา และจากเอกสารต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จึงสรุปได้ว่า

"ค่านิยม" ทำหน้าที่เป็นทั้งมาตรฐานควบคุมและกำหนดเป้าหมายแนวทางของการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของบุคคล และเป็นแกนกลางในการสร้างเสริมแรงจูงใจ ทศนคติ ความสนใจ และความตั้งใจซึ่งนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมนั้นในที่สุด ดังสรุปอิทธิพลของค่านิยมต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 อิทธิพลของค่านิยมต่อพฤติกรรมของมนุษย์

(Feather Fishbein and Ajzen, 1975

อ้างถึงในประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, 2523)

1.2 ลักษณะของค่านิยม

โรคิช (Rokeach, 1968) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของค่านิยมไว้ 3 ประเภทคือ

1. ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความรู้ (Cognitive) คือคนเราจะต้องมีความรู้ที่ถูกต้องในพฤติกรรมที่ตนเลือกปฏิบัติหรือรู้ถึงเป้าหมายที่ถูกต้องของชีวิตที่ตนจะดำเนินต่อไป
2. ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความรู้สึก (Affective) คือคนเราจะรู้สึกชอบเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย หรือเห็นว่าดี หรือไม่ดี ในค่านิยมที่คนยอมรับหรือไม่ยอมรับ
3. ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นพฤติกรรม (Behavioral) คือค่านิยมของคนเราจะฝังลึกอยู่ในความรู้สึกนึกคิด หรือความเชื่อ และเป็นตัวกำหนดแนวทางพฤติกรรมของคนเรา ดังนั้นเมื่อคนเราถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะแสดงพฤติกรรมตามแนวทางหรือทิศทางค่านิยมของตนเอง

สุนทรী โคมิน และสนธิ สมักรการ (2522) กล่าวถึงลักษณะของค่านิยม ว่ามี

ลักษณะดังนี้

1. ค่านิยมมีลักษณะยั่งยืนถาวร (Completely Stable) ทั้งนี้เพราะตามกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์นั้น มนุษย์ได้ถูกสอนมาแต่เด็กเกี่ยวกับค่านิยมต่าง ๆ ในรูปของความแน่นอนอย่างเต็มที่ เช่น ต้องซื่อสัตย์ รู้จักกตัญญูกตเวที มีน้ำใจ ฯลฯ ซึ่งเป็นความคงที่ของค่านิยมที่คนเรียนรู้จากการเติบโตในสังคมนั้น ๆ กระบวนการเรียนรู้มาเป็นเวลานาน เป็นวิธีหนึ่งที่ "ตอกย้ำ" (conditioning) ให้ค่านิยมมีลักษณะยั่งยืนถาวร แต่ค่านิยมก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ในบางช่วงชีวิตของคน

2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบความสำคัญ (The "relative" quality of value) กระบวนการเปลี่ยนแปลงของค่านิยม (value change) จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น มีประสบการณ์จากการการเรียนรู้ทางสังคมมากขึ้น มีโอกาสพบเห็นว่าในแต่ละสถานการณ์ ไม่ได้มีค่านิยมเดียวอย่างที่พ่อแม่สอนไว้ แต่มีหลายค่านิยมอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เด็กจะสังเกตจากการกระทำที่เป็นปกติฐาน (norm) ของคนในสังคมของเขา ด้วยการเรียนรู้เช่นนี้ ระบบค่านิยมของเขามีส่วนในการสะท้อนภาพของวัฒนธรรมกลุ่มที่เขาอยู่ เขาจะนำประสบการณ์มาแยกแยะค่านิยมจัดลำดับตามความสำคัญมากน้อยกว่ากัน

3. ค่านิยมมีลักษณะเป็น "ความเชื่อ" (Prescriptive & proscriptive) เป็นความเชื่อที่มีทิศทางและเป้าหมายการกระทำ ซึ่งจะบ่งถึงวิถีทางของการกระทำหรือปฏิบัติ (means of action) หรือจุดหมายปลายทางของการกระทำหรือปฏิบัติ (end of action) อันเป็นที่ปรารถนาด้วย ความเชื่อนี้จะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบคือ ความระลึกรู้ (cognitive) ความรู้สึกผูกพัน (affective) และพฤติกรรม (behavioral)

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525) ได้สรุปลักษณะหน้าที่ของค่านิยมไว้ดังนี้

1. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐาน หรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์ คือ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมว่า เราควรทำหรือไม่ หรือควรจะทำสิ่งใดอย่างใดจึงจะดีกว่าเหมาะสมกว่า

2. ค่านิยมเป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจและการแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในบางกรณีบุคคลจะเผชิญกับความขัดแย้ง เช่น การทำตามคำสั่ง หรือจะเลือกเอาความเป็นอิสระเสรีภาพของคน หรือการจะเอื้อเฟื้อแก่คนทำผิดกฎหมาย

3. ค่านิยมเป็นแรงจูงใจหรือแรงผลักดันของบุคคล เช่น ค่านิยมวัตถุนิยมสูงก็จะมีความขยันขันแข็ง มีความมุมานะเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนปรารถนา

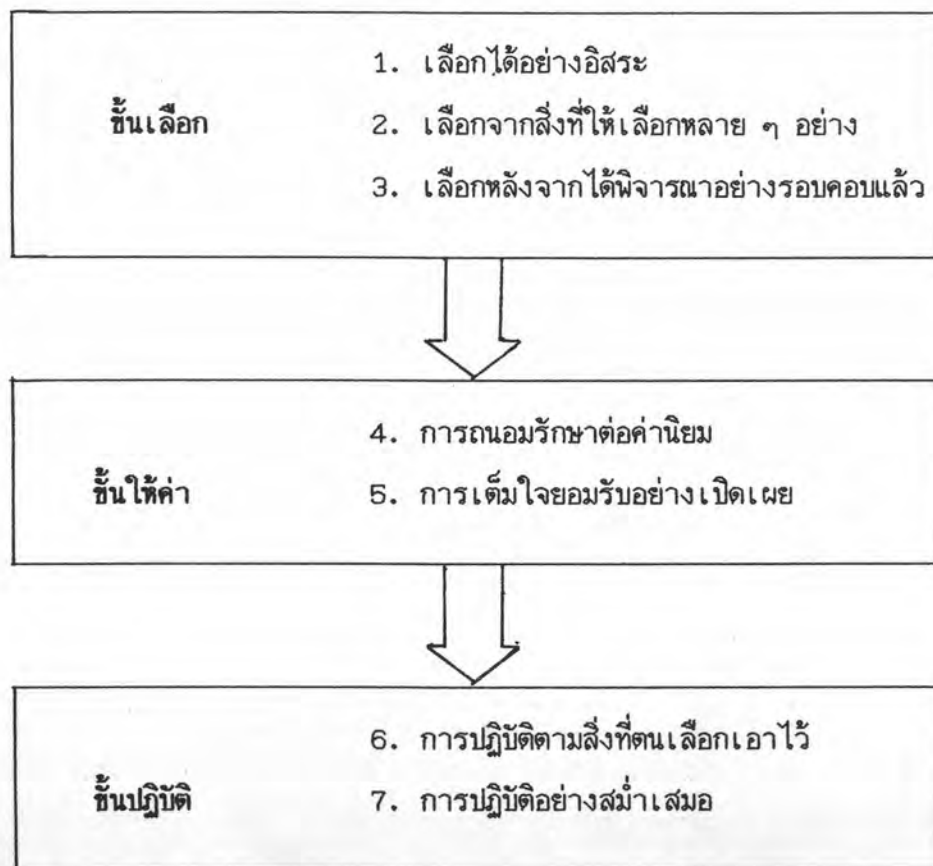
ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าค่านิยมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับแต่ละบุคคลในสังคมเพราะสามารถใช้เป็นบรรทัดฐานกำหนดพฤติกรรม เป็นแบบแผนในการตัดสินใจและเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา

เกณฑ์สำหรับพิจารณาค่านิยม

มีคุณลักษณะอื่นหลายอย่างที่คล้ายค่านิยม แต่ไม่ใช่ค่านิยมที่แท้จริง สิ่งเหล่านี้เรียกว่า เครื่องบ่งชี้ค่านิยม (Value Indicators) อันได้แก่ เป้าหมาย (Goals) แรงบันดาลใจ (Aspirations) ทศนคติ (Attitudes) ความสนใจ (Interests) ความรู้สึก (Feelings) ความเชื่อ (Beliefs) กิจกรรมต่าง ๆ (Activities) และความกังวลใจ (Worries) บ่อยครั้งที่ค่านิยมมีรากฐานมาจากสิ่งที่เป็นเครื่องบ่งชี้ค่านิยมเหล่านี้ (นาตยาภัทรแสง ไทย, 2524) ดังนั้นเพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าคุณลักษณะใดเป็นค่านิยมที่แท้จริงหรือไม่ ราธส์ ฮาร์มิน และซีมอน (Raths, Harmin and Simon, 1966) กล่าวว่า จะต้องมียุคุณลักษณะดังนี้

1. ค่านิยมจะต้องเป็นสิ่งที่เกิดจากการเลือกโดยเสรี ไม่ได้เกิดจากการถูกบีบบังคับ ถ้ามีการบีบบังคับให้เลือก ถือว่าไม่ใช่ค่านิยม
2. ค่านิยมจะต้องเป็นการเลือกจากสิ่งที่ให้เลือกหลาย ๆ อย่าง ถ้าไม่มีให้เลือกหรือมีตัวเลือกเพียงอย่างเดียว และเป็นสิ่งจำเป็นต้องเลือก ก็ไม่ถือว่าเป็นค่านิยม
3. สิ่ง que เลือกมานั้นเป็นสิ่งที่บุคคลได้มีการพิจารณาไตร่ตรองถึงข้อดีข้อเสียอย่างรอบคอบแล้ว
4. เป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือ เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีความสำคัญ ควรแก่การเทิดทูนรักษาไว้
5. เป็นสิ่งที่บุคคลภาคภูมิใจ ยอมรับและเต็มใจ ต้องการที่จะแสดงออก กล่าวถึงและสนับสนุนอย่างเปิดเผย
6. จะต้องเป็นสิ่งที่ได้ปฏิบัติตามที่ตนได้เลือกเอาไว้ เพราะสิ่งที่เราเรียกว่าค่านิยม นั้น จะเป็นสิ่งที่นำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง
7. จะต้องเป็นสิ่งที่บุคคลกระทำอยู่เป็นประจำจนเป็นกิจวัตร สิ่ง que กระทำเพียงครั้งเดียวแล้วเลิกกระทำ ก็ไม่เรียกว่ามีค่านิยม

ดังนั้น ถ้าจะพิจารณาว่าค่านิยมของบุคคลใดเป็นค่านิยมที่แท้จริงหรือไม่นั้นจะต้องพิจารณาตามเกณฑ์ทั้ง 7 ประการดังกล่าวนี้ ถ้าหากขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งไปก็ไม่ถือว่าบุคคลผู้นั้นมีค่านิยมที่แท้จริง และ ราธส์, ฮาร์มิน และซิมอน ได้สรุปขั้นตอนการเกิดค่านิยมไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการเกิดค่านิยม

(Raths, Harmin and Simon, 1966 อ้างถึงใน สุธี เสถียรยานนท์, 2530)

คุณลักษณะอื่นที่คล้ายค่านิยม

1. จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ (Goals) เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับวิถีภาวะ ความคิดอย่างมีเหตุผล และประสบการณ์ของบุคคล จุดมุ่งหมายของชีวิตอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและวิถีภาวะของบุคคล จุดมุ่งหมายของชีวิตไม่ใช่ค่านิยม แต่จะเป็นตัวการสำคัญที่จะช่วยสร้าง หรือก่อให้เกิดค่านิยมของบุคคลได้

2. ทศคติหรือเจตคติ (Attitudes) เป็นผลรวมของความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อจะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งนั้น ในลักษณะที่ชอบ หรือไม่ชอบ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ดังนั้น ทศคติจะไม่ใช่ค่านิยม แต่จะมีทศคติหลายอย่างที่มีผลมาจากค่านิยมที่บุคคลมี

3. ความเชื่อ (Beliefs) เป็นส่วนประกอบที่มีในตัวบุคคล ซึ่งบุคคลนั้นอาจจะรู้ว่าว่ามีหรือไม่รู้ตัวก็ได้ แต่สามารถจะรู้ว่ามาได้จากการที่บุคคลนั้นพูดหรือกระทำ ความเชื่อกับค่านิยมมีส่วนเกี่ยวข้องกันอย่างมาก ค่านิยมจะเป็นผลรวมจากความเชื่อหลาย ๆ อย่างของบุคคล ระบบค่านิยมของบุคคลจะเกิดจากการจัดความเชื่อเข้าเป็นลำดับความสำคัญ ถ้าความเชื่อใดมีขั้นตอนการเกิดตามขั้นตอนเกณฑ์การพิจารณาค่านิยม ก็จะนับได้ว่าความเชื่อนั้นเป็นค่านิยมของบุคคลได้

4. ความรู้สึก (Feelings) เป็นสิ่งที่บุคคลแสดงออกมาในลักษณะแตกต่างกันหลายชนิด เช่น ความดีใจ เสียใจ ความโกรธ ความยินดี เป็นต้น การแสดงความรู้สึกดังกล่าวนี้จะแตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคล สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประสบการณ์ การเลี้ยงดู เป็นต้น ในตัวบุคคลคนเดียวกัน การแสดงความรู้สึกเหล่านี้แต่ละครั้งก็จะแตกต่างกันด้วย ถ้าพิจารณาตามเกณฑ์การพิจารณาค่านิยม ความรู้สึกก็จะไม่ใช่ค่านิยม

5. พฤติกรรมการปฏิบัติ (Practices) การปฏิบัติทุกอย่างของบุคคลไม่ได้แสดงว่าบุคคลนั้นมีค่านิยมตามการปฏิบัติหรือการแสดงออกนั้น ๆ เสมอไป คนมีพฤติกรรมการปฏิบัติอย่างหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากถูกบังคับหรือจำใจต้องทำก็ได้ หรือทำเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง

คุณลักษณะต่าง ๆ ที่คล้ายค่านิยมบางคุณลักษณะจะก่อให้เกิดค่านิยมต่อไป บางคุณลักษณะจะช่วยให้การพิจารณาค่านิยมของบุคคลให้เด่นชัดยิ่งขึ้น บางคุณลักษณะถ้าเหมาะสมถูกต้องตามขั้นตอนตามหลักเกณฑ์ 7 ประการ ของลักษณะค่านิยมที่แท้จริง ก็สามารถเรียกได้ว่าเป็นค่านิยม (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2527)

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) อธิบายไว้ว่า ค่านิยมจัดเป็นพฤติกรรมเชิงภาวะสันนิษฐาน (Inference) จากการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การเลือกของบุคคลหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสรุปประเด็นสำคัญในการอธิบายลักษณะของค่านิยมได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ มิใช่มีติดตัวมาแต่กำเนิด
2. ค่านิยมเป็นระบบของพฤติกรรมที่มีองค์ประกอบ 3 อย่างคือ

2.1 พุทธิพิสัย (Cognitive component) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด บุคคลต้องเคยได้รับความรู้ มีประสบการณ์ หรือได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเร้านั้นก่อน จึงจะเกิดค่านิยมขึ้นได้

2.2 จิตพิสัย (Affective component) ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกพอใจ ไม่ชอบใจ ชอบ ไม่ชอบ ชื่นชม รังเกียจ เป็นต้น

2.3 ทักษะพิสัย (Behavioral component) คือแนวโน้มหรือท่าทีที่จะเลือกตอบสนองในแง่ของการยอมรับ-ไม่ยอมรับ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย เต็มใจปฏิบัติ-ไม่เต็มใจปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่าก่อนที่บุคคลจะรับค่านิยมมาปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมใดออกมาย่อมเกิดจากองค์ประกอบของการเกิดและรับค่านิยมดังกล่าว ตามลำดับคือ ชั้นแรกต้องเกิดจากการรับรู้ เกิดการตอบสนองทางอารมณ์ เช่น ชอบ ไม่ชอบ ศรัทธา ไม่นินดี ชั้นสุดท้ายก็จะเกิดการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือแสดงพฤติกรรมตามค่านิยมที่บุคคลนั้นยอมรับ

1.3 ทฤษฎีค่านิยม

ทฤษฎีค่านิยมของมิลตัน โรคิช

โรคิช (Rokeach, 1968 อ้างถึงใน สุนทรী โคมิน และ สนิท สัมครการ, 2522) ได้สร้างกรอบทฤษฎีจากฐานคติ (assumption) เกี่ยวกับธรรมชาติของค่านิยมของมนุษย์ เพื่อใช้ค่านิยมเป็นตัวแปรหลักในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะค่านิยมเป็นแกนกลางที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านแรงจูงใจ เจตคติ และความสนใจ ทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกสาขาวิชา

ตามแนวคิดของโรคิช (Rokeach) ฐานคติเกี่ยวกับธรรมชาติของค่านิยม 5 ประการ คือ

1. จำนวน "ค่านิยม" ที่แต่ละคนมีนั้นจะมีอยู่ไม่มากนัก และอยู่ในข่ายที่จะนับและศึกษาได้

2. ความแตกต่างของ "ค่านิยม" จะแสดงออกทางระดับ (Degree)
3. ค่านิยมต่าง ๆ สามารถจะนำมาจัดรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้ (Value Systems)
4. มนุษย์สามารถใช้ค่านิยมเป็นพื้นฐานในการสืบเสาะวัฒนธรรม สังคม และสถาบันสังคมต่าง ๆ ไปจนถึงบุคลิกภาพได้ สิ่งเหล่านี้อาจถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดของค่านิยม
5. ผลที่ตามมาคือว่า "ค่านิยม" ของมนุษย์จะแสดงออกทางเจตคติ และของมนุษย์ในเกือบทุกรูปแบบที่นักสังคมศาสตร์สนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์

1.4 การวัดค่านิยม

เนื่องจากค่านิยมเป็นนามธรรม และมีสภาวะซับซ้อนเข้าใจยาก จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการวิเคราะห์ค่านิยมอย่างรัดกุม จึงจะสามารถบอกได้ว่าค่านิยมของบุคคลนั้น ๆ คืออะไร มีนักการศึกษา นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาการวัดค่านิยมดังนี้

นินแนลลี (Nunnally, 1967) กล่าวว่าการศึกษาหรือการวัดค่านิยม ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับการวัดความสนใจ หรือแม้แต่เจตคติ ทั้งนี้เพราะ ค่านิยม ความสนใจ และเจตคติ มีลักษณะใกล้เคียงกัน ถึงแม้จะไม่ใช้อย่างเดียวกันก็ตาม แม้เครื่องมือ (Instrument) ที่ใช้วัดความสนใจ หรือเจตคติ ก็สามารถนำมาใช้กับการวัดค่านิยม โดยเฉพาะเครื่องมือประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้กับเรื่องดังกล่าวได้ดี

เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger, 1973) กล่าวว่าค่านิยมของคนเรานั้นสามารถจะวัดได้จากพฤติกรรม เจตคติ หรือความคิดเห็นของคนเรา ทั้งนี้เนื่องจาก ค่านิยมเป็นการแสดง ความนิยมชมชอบต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการประเมินค่า และค่านิยมของคนเรานั้นจะแสดงออกในทิศทางดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

โรบิน และวิลเลียม (Robin and William, 1964) กล่าวว่า การที่จะทราบว่า คนเราหรือสังคมมีค่านิยมอย่างไร จะสังเกตได้จากพฤติกรรม 4 ประการคือ

1. การเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันของบุคคลในสังคมนั้น ๆ

2. ความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม
3. ความคิดเห็นของคนในแต่ละสังคมที่แสดงออกในลักษณะของการเขียน การแสดงความคิดเห็น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงหลักการ อุดมการณ์ ตามค่านิยมของผู้เขียน หรือผู้แสดงความคิดเห็นนั้น
4. การสนทนาของบุคคลโดยทั่ว ๆ ไป ตลอดถึงกิจกรรมต่าง ๆ ประจำวัน

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2523) กล่าวถึงการสังเกตค่านิยมของคนเราว่า การที่จะทราบค่านิยมของบุคคล จะสังเกตได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ 5 ประการคือ

1. ดูจากสิ่งที่บุคคลได้เลือกปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเขา
2. ดูจากทิศทางการความสนใจของบุคคล คนเราแต่ละคนจะมีทิศทางของความสนใจที่พอจะสังเกตได้
3. ดูได้จากคำพูดที่แสดงออกโดยทั่ว ๆ ไป เพราะคนเรามักแสดงค่านิยมออกมาทางคำพูดเสมอ
4. ดูได้จากคำพูดที่ใช้ในการสนทนา ซึ่งจะสามารถบ่งบอกถึงค่านิยมของบุคคลนั้น ๆ ได้
5. ดูได้จากการคิดการเขียนของบุคคล ซึ่งมักจะแสดงออกถึงหลักการ อุดมการณ์ ความคิด ความฝัน และรสนิยมของตัวเองออกมาเสมอ สิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางที่จะเข้าใจค่านิยมของแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

วาทีศย์ อุดอามาตย์ (2524) กล่าวถึงการวัดค่านิยมว่า สามารถวัดได้จากพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกของบุคคลต่าง ๆ ได้ เช่น ความคิดเห็น ความสนใจ ความรู้สึก เจตคติ หรืออุดมการณ์ ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น การงาน อาชีพ การสนทนา การเขียน ตลอดถึงการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เป็นต้น สำหรับเครื่องมือที่ใช้วัดค่านิยม ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับเครื่องมือที่ใช้วัดความสนใจ หรือเจตคติ หรือบุคลิกภาพ ซึ่งมีประเภทที่สำคัญ ๆ คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการรายงานด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า การวัดค่านิยมสามารถกระทำได้โดย สังเกตจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดง ออกทั้งจากคำพูด การสนทนา การเขียน การปฏิบัติภารกิจประจำวัน เป็นต้น จึงสามารถใช้ เครื่องมือต่าง ๆ ได้มากมาย ทั้งจากการสังเกต สัมภาษณ์ และการรายงานด้วยตนเอง ซึ่ง เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการวัดค่านิยมมีดังนี้

1. การสังเกต เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ศึกษาค่านิยมที่ง่ายและประหยัด และถือว่าเป็นวิธีการที่เข้าใจพฤติกรรมของคนเราได้ดี การสังเกตนี้อาจทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกตร่วม (Global Observation) คือผู้วิจัยเข้าไปอยู่ร่วมกับกลุ่มประชากรที่จะวิจัย เพื่อศึกษาพฤติกรรมที่ต้องการอย่างละเอียด และสังเกตแบบเฉพาะอย่าง (Trait Special Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมบางอย่าง บางคน และบางเวลา

การสังเกตมีข้อจำกัดคือ มีความลำเอียงในการพิจารณาหรือวิเคราะห์พฤติกรรม ที่ได้จากการสังเกต ผู้สังเกตอาจใช้ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นเครื่องตัดสินสิ่งที่ตนสังเกต และพฤติกรรมบางอย่าง บางเวลา ถือว่ายังไม่ครอบคลุมพฤติกรรมของกลุ่มหรือของบุคคลที่ต้องการ การศึกษาวิจัย (วาทีศย์ อุตอามาตย์, 2524)

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่สามารถรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ เจตคติ ความรู้ และค่านิยม ใช้ได้กับบุคคลเกือบทุกประเภท มี 2 แบบคือ การสัมภาษณ์แบบมีแบบแผน และไม่มีแบบแผน (Structured and Unstructured Interview) การสัมภาษณ์ที่มีแบบแผน เป็นแบบที่ตายตัว มีคำถามเตรียมไว้ล่วงหน้า ผู้ถามและผู้ตอบจะถามและตอบภายในขอบเขตที่ เตรียมไว้

ตัวอย่างคำถามเกี่ยวกับความเชื่อ ความรู้สึก หรือพฤติกรรมที่นำไปสู่ค่านิยม (เย็นใจ เลาหมิช, 2520)

- นักเรียนและเพื่อน ๆ จะช่วยจัดการกับปัญหาอากาศเป็นพิษได้อย่างไร
- อยากมีครอบครัวขนาดใหญ่หรือเล็ก ครอบครัวปัจจุบันขนาดพอดีหรือไม่
- มีความเห็นเกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยอย่างไร

3. การรายงานด้วยตนเอง ถือว่าเป็นวิธีการที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษา ความสนใจ เจตคติ ความรู้ และค่านิยม ซึ่งใช้แทนการสังเกตและการสัมภาษณ์ได้อย่างดี แบบ รายงานด้วยตนเองมีดังต่อไปนี้

3.1 การเติมข้อความลงในช่องว่าง (เย็นใจ เลาหมิช, 2520) เช่น

- วิธีลดระดับเสียงดังรบกวนในหมู่บ้านของเราคือ.....

- วิธีกำจัดขยะที่ดีที่สุดคือ.....
- ฉันคิดว่าฉันไม่ควร.....

3.2 การตั้งชื่อภาพ วิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนตระหนักในปัญหาต่าง ๆ ที่แวดล้อมตนเองอยู่ด้วยในขณะเดียวกัน โดยการแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละ 5-10 คน แจกภาพให้กลุ่มละ 1 ภาพ และให้กลุ่มอภิปรายและตั้งชื่อภาพนั้น ชื่อที่ตั้งจะแสดงค่านิยมของกลุ่มมิใช่ค่านิยมของบุคคล

3.3 การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) มีลักษณะเป็นการกำหนดสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง โดยการนำเอาเหตุการณ์หรือปัญหามาให้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญ ๆ จากเรื่องราวนั้น ตรวจสอบหาเหตุผล เจตคติ และค่านิยมจากบุคคลในเรื่อง และที่สุดก็จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะ เพื่อการประยุกต์นำไปใช้ และรู้จักการวิเคราะห์และพิจารณาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดที่ดีต่อตนเองต่อไป (นาตยา ภัทรแสงไทย, 2524)

3.4 การประเมินค่าเชิงบรรยาย (Descriptive Scales) เป็นวิธีเสนอข้อความหรือคำถามเพื่อการแสดงเจตคติ บุคลิกภาพ หรือค่านิยม ตามลำดับความชอบมากน้อยหรือไม่ชอบ มีหลายรูปแบบ เช่น แบบการเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง (Either-or Choices) (นาตยา ภัทรแสงไทย, 2524) แบบใช่-ไม่ใช่ แบบคำถามที่มีคำตอบหลายตัวเลือก หรือแบบที่รู้จักกันดีคือ ของเทอร์สโตน (Thurstone) หรือของลิเคอร์ต (Likert) ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (วาทีศย์ อุตุอามาตย์, 2524)

แบบเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง มีตัวเลือก 2 อย่างให้เลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

- นักเรียนชอบดื่มกาแฟหรือดื่มน้ำอัดลม
- นักเรียนชอบไปเที่ยวสวนสาธารณะ หรือศูนย์การค้า
- การบันทึกสุขภาพของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่

แบบใช่-ไม่ใช่ (Yes-No)

- นักเรียนเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองหรือไม่ ใช่ ไม่ใช่
- นักเรียนสามารถทำงานตามลำพังได้ใช่หรือไม่ ใช่ ไม่ใช่

แบบแสดงระดับ (Degree)

ข้อความ	น้อยที่สุด	น้อยมาก	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. การซื้อยาชุดจากร้านขายยา 2. การใช้ผงชูรสปรุงอาหาร 3. การไปพบแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขเมื่อไม่สบาย					

3.5 การจัดลำดับที่ (Rank-Ordering) เป็นวิธีเปรียบเทียบความสำคัญของบุคคล สิ่งของ เหตุการณ์ต่าง ๆ หรือพฤติกรรมตามลำดับความสำคัญจากน้อยไปหามาก หรือจากมากไปหาน้อย เป็นเครื่องมือที่ง่ายในการตอบ มีความลึกซึ้งและมีความเที่ยงตรงด้วย ที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือแบบสำรวจค่านิยมของ โรคิช (สุนทรী โคมิน และสนิท สัมครการ, 2522) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้อความต่อไปนี้ให้นักเรียนต้องการทำสิ่งใดมากที่สุด

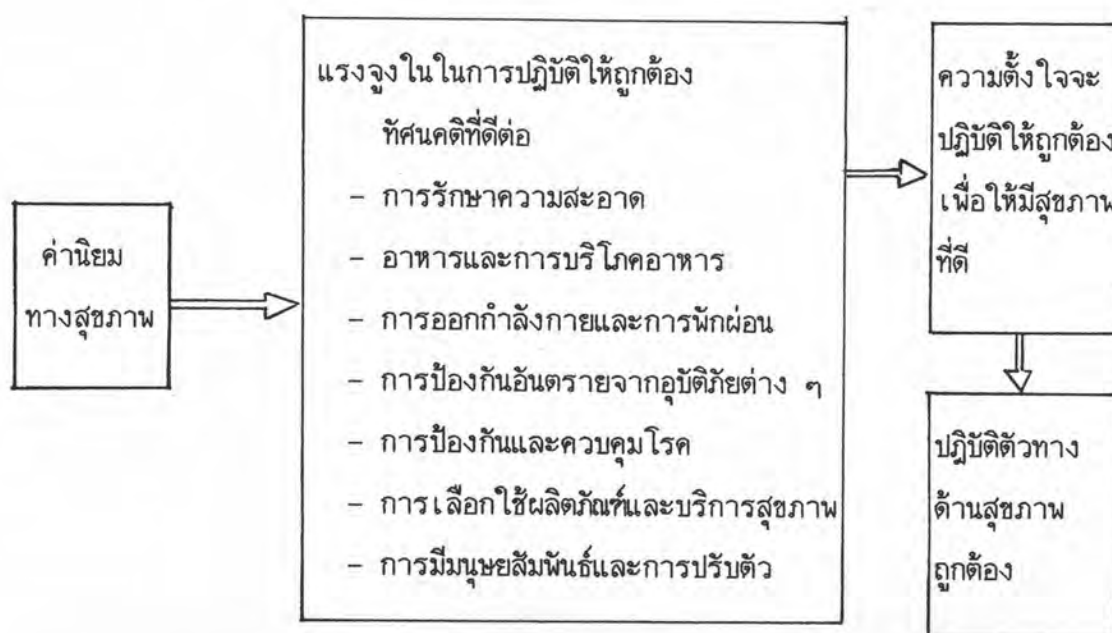
- ไปชมการแข่งขันเทนนิส
- ไปดูฟุตบอล
- ไปชมนิทรรศการโรคเอดส์
- ไปชมภาพยนตร์

1.5 ผลของค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพ

ค่านิยมทางสุขภาพถือว่ามีผลต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางด้านสุขภาพ เพื่อให้บุคคลหรือผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมค่านิยมทางสุขภาพจะมีบทบาทสำคัญในการควบคุม และกำหนดเป้าหมายในแนวทางการปฏิบัติตัวของบุคคล และเป็นแกนกลางที่จะสร้างเสริมหรือเป็นตัวการที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคล บทบาทที่สำคัญของค่านิยม 2 ประการ คือ เป็นมาตรฐานที่จะนำทางให้บุคคลยึดถือปฏิบัติตน และบทบาทอีก

ประการหนึ่งคือ ทำหน้าที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติตัวในทางส่งเสริมสุขภาพ และช่วยให้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพค่อนข้างถาวร อันจะนำไปสู่การมีสุขภาพดีต่อไป

พฤติกรรมสุขภาพมีผลมาจากค่านิยมที่แต่ละบุคคลมีต่อ "สุขภาพ" ถ้าบุคคลให้ค่าของ "สุขภาพ" สูงก็จะเป็นแนวทางให้บุคคลมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น อันจะนำมาซึ่งสุขภาพที่ดี ทั้งร่างกาย จิตใจและสังคมด้วย ถ้าพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางสุขภาพกับพฤติกรรมสุขภาพสามารถสรุปได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางสุขภาพกับพฤติกรรมสุขภาพ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมทางสุขภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาศึกษาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศพบว่า ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยมาก่อน แต่อย่างไรก็ดีผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

พัชรา กาญจนารัตน์ และคณะ (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาโครงการสุขภาพและเปรียบเทียบพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี" เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน และเพื่อเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติทางสุขภาพตลอดจนสุขภาพปฏิบัติของนักเรียนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลอำเภอแก่งคอย โดยให้ครูสอนสุขศึกษาและนักเรียนที่คัดเลือกเป็นตัวอย่างประชากรตอบแบบสอบถามโครงการสุขภาพในโรงเรียนและแบบสำรวจความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติตนทางสุขภาพตามลำดับ ผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลมีความรู้ทางสุขภาพแตกต่างกัน ความรู้ทางสุขภาพของนักเรียนในเขตเทศบาลถูกต้องมากกว่านักเรียนนอกเขตเทศบาล ในด้านการปฏิบัติตนทางสุขภาพของนักเรียนพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนอกเขตเทศบาล ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยเฉลี่ยแล้วมีการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพถูกต้อง

จิรดา รัตนรังสี (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมในการคบเพื่อนต่างเพศของนิสิตมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร" ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 367 คน ผลการศึกษพบว่า นิสิตเพศชายและเพศหญิงมีค่านิยมในการปฏิบัติตัวในการคบเพื่อนต่างเพศแตกต่างกัน โดยเพศชายมีเสรีภาพในการปฏิบัติตัวในการคบเพื่อนต่างเพศมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองมีเสรีภาพในการปฏิบัติตัวในการคบเพื่อนต่างเพศมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกเมือง ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบอนุรักษ์นิยมทางสังคมแตกต่างกัน มีค่านิยมเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในการคบเพื่อนต่างเพศแตกต่างกัน โดยผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบอนุรักษ์นิยมทางสังคมน้อย มีเสรีภาพในการคบเพื่อนต่างเพศมากกว่า

สุนทรี โคมิน และ สนิท สัมครการ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย" โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างเป็นคนไทยทั้งชายและหญิง อายุตั้งแต่ 15 - 80 ปี จำนวน 2,469 คน จากทุกภาคของประเทศไทย โดยให้ผู้ตอบจัดอันดับความสำคัญของค่านิยม

จากมากไปหาน้อย ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมที่คนไทยให้ความสำคัญมากเป็นอันดับที่ 1, 2 และ 3 ได้แก่ความเป็นตัวของตัวเอง ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ ตามลำดับ ค่านิยมที่เป็นอันดับสุดท้ายที่ 23 คือความทะเยอทะยาน ส่วนค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอยู่ในอันดับที่ 19 คือความสะอาด เป็นที่น่าสังเกตว่าคนไทยให้ความสำคัญต่อ "ความสะอาด" ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับค่านิยมด้านอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญต่อสุขภาพตนเองน้อย

มาณี สมิธสัมพันธ์ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมของเยาวชนไทยเกี่ยวกับการติดยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ สายอาชีพ และสายฝึกหัดครู" ซึ่งเรียนอยู่ในปีการศึกษา 2521-2522 จำนวน 1,265 คน จากภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ ภาคละ 4 จังหวัด พบว่า โรงเรียนมีอิทธิพลต่อค่านิยมของนักเรียนมากที่สุดที่เป็นแหล่งที่ให้ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ จากการสอนของครูจากเพื่อน และจากหลักสูตรการเรียนการสอน

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย" ที่แสดงออกในเรื่องของการศึกษา อาชีพ ครอบครัว ศาสนา สังคม และชีวิต ผลการวิจัยปรากฏว่า ค่านิยมของเยาวชนไทย ค่านิยมที่ได้รับความสำคัญสูงสุดคือความมั่นคงปลอดภัยเป็นระเบียบและอนุรักษนิยม และค่านิยมเกี่ยวกับความสันโดษ มัชยัสถ์ ได้รับความสำคัญน้อยที่สุด นอกจากนี้ตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปรคือ เพศ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา การศึกษาและอาชีพของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย" ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมที่สำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังและส่งเสริมให้เป็นค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย คือ การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตเรียบง่าย การรักษาความจริงและกล้ากระทำเพื่อความเป็นจริง การปลูกฝังสุขนิสัยและการรักษาส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของตน ของครอบครัวและชุมชน

ศุภลักษณ์ กุลโกวิท (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสนใจทางด้านสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตการศึกษา 3" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสนใจทางด้านสุขภาพของนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เขตการศึกษา 3 จำนวน 500 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนร้อยละ 80.87 สนใจเนื้อหาวิชาในหมวดสวัสดีศึกษามากที่สุด และหมวดโภชนาการได้รับความสนใจน้อยที่สุด นักเรียนมีความสนใจทางด้านสุขภาพต่างกัน โดยที่นักเรียนหญิงสนใจมากกว่านักเรียนชาย

สุภาพ กลีบบัว (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ด้านอนามัยและสภาวะสุขภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6" เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับความรู้ด้านอนามัยและสำรวจสภาวะสุขภาพของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 640 คน จากโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบความรู้ด้านอนามัย ชนิดปรนัยแบบเลือกตอบและแบบบันทึกการตรวจสุขภาพนักเรียน ผลการศึกษาพบว่าโดยเฉลี่ยแล้ว นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้ด้านอนามัยอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนชายมีความรู้น้อยกว่านักเรียนหญิง ความรู้ด้านอนามัยมีความสัมพันธ์กับสภาวะสุขภาพ จำนวนร้อยละของนักเรียนชายที่มีสภาวะสุขภาพไม่ปกติมีมากกว่านักเรียนหญิง โดยเฉพาะสภาวะสุขภาพของ คอและจมูก กับสภาวะสุขภาพของผิวหนังและผม นักเรียนกลุ่มที่บิดามารดามีการศึกษาในระดับชั้นสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 จะมีความรู้ด้านอนามัยมากกว่านักเรียนกลุ่มที่บิดามารดาไม่ได้เรียนหนังสือ นักเรียนที่มารดามีอาชีพรับราชการมีความรู้ด้านอนามัยมากกว่านักเรียนที่มารดามีอาชีพค้าขายและรับจ้าง ส่วนอาชีพของบิดาที่แตกต่างกันไม่ทำให้ความรู้ด้านอนามัยของนักเรียนต่างกันสำหรับสภาวะสุขภาพของนักเรียน พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีปัญหาในเรื่องสภาวะสุขภาพของเหงือกและฟัน ไม่ปกติมากที่สุด รองลงมาคือปัญหาด้านสภาวะโภชนาการ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาวะสุขภาพของนักเรียน ได้แก่ เพศของนักเรียน ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา ส่วนอาชีพของบิดา มารดา พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับสภาวะสุขภาพของนักเรียน

ทำเนียบ ไสแสนน้อย (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมทางสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดขอนแก่น" โดยศึกษาในด้านการปรับตัว และด้านการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 359 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่านิยมทางสุขภาพสูงในทั้ง 2 ด้าน นักเรียน

ชายและนักเรียนหญิงมีค่านิยมทางสุขภาพเกี่ยวกับการปรับตัวไม่แตกต่างกัน แต่มีค่านิยมทางสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ระดับการศึกษาบิดามารดาของนักเรียนที่แตกต่างกัน ไม่ได้ทำให้ค่านิยมทางสุขภาพทั้ง 2 ด้าน ของนักเรียนแตกต่างกัน ส่วนอาชีพของบิดามารดาที่แตกต่างกัน จะมีค่านิยมทางสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อไม่แตกต่างกัน แต่มีค่านิยมทางสุขภาพเกี่ยวกับการปรับตัวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะคิดและการปฏิบัติต่อการปรับตัวและการป้องกันและการควบคุมโรค มีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภี โรจนวิเชียร (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมทางสุขภาพของนักศึกษาใน สหวิทยาลัยทวารวดี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมทางสุขภาพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้น ค.บ. ปีที่ 1 ปีการศึกษา 2528 ในสหวิทยาลัยทวารวดี และเพื่อเปรียบเทียบค่านิยมทางสุขภาพของนักศึกษาทางด้านความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพ พร้อมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางสุขภาพกับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพ โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์นักศึกษาระดับปริญญาตรี ค.บ. ปีที่ 1 ปีการศึกษา 2528 ในสหวิทยาลัยทวารวดี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีค่านิยมทางสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยที่นักศึกษาหญิงมีค่านิยมทางสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ สูงกว่านักศึกษาชาย ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางสุขภาพกับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ พบว่า นักศึกษาที่มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อสูงก็จะมีคะแนนค่านิยมทางสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อสูงตามไปด้วย นักศึกษาที่มีทัศนคติในทางบวกจะมีคะแนนค่านิยมทางสุขภาพสูง และถ้ามีทัศนคติในทางลบจะมีคะแนนค่านิยมทางสุขภาพต่ำ นักศึกษามีคะแนนการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อสูงก็จะมีคะแนนนิยมสูงไปด้วย และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อมีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางสุขภาพมากที่สุด

สมปอง ยวงสอาด (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการดูแลสุขภาพ" เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบเจตคติในการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามตัวแปรเพศนักเรียน การศึกษา อาชีพ และรายได้ของผู้ปกครอง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 จำนวน 850 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเจตคติที่มีต่อการดูแลสุขภาพของตนเอง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพตนเอง นักเรียนหญิงมีเจตคติต่อการดูแลสุขภาพของตนเองดีกว่านักเรียนชาย การศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกันของผู้ปกครองไม่ทำให้เจตคติต่อการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนแตกต่างกัน

บุญยงค์ ประกอบแสง (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการระงับของ โรงเรียนประถมศึกษาในการแก้ปัญหาเยาวชนวัยเรียนในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู และผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการระงับของ โรงเรียนประถมศึกษาในด้านการแก้ปัญหาเยาวชนวัยเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความสำคัญและการปฏิบัติจริง ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้บริหารให้ความสำคัญในการระงับของ โรงเรียนประถมศึกษาโดยสรุปอยู่ในระดับดีมาก แต่เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ครูและผู้บริหารให้ความสำคัญ ในการระงับของ โรงเรียนเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนวัยเรียนด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ด้านสติปัญญา และความสามารถพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนงานด้านอื่น ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการปฏิบัติพบว่า ครูได้ปฏิบัติในการระงับของ โรงเรียนด้านสุขภาพกายสุขภาพจิต สติปัญญา ความสามารถพื้นฐาน และโภชนาการ อยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบการให้ความสำคัญและการปฏิบัติจริง เกี่ยวกับการระงับของ โรงเรียนระหว่างครูกับผู้บริหาร โรงเรียนพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประภาเพ็ญ สุวรรณ และคณะ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและองค์ประกอบด้านจิตวิทยากับการมีส่วนร่วมและการใช้บริการสาธารณสุขมูลฐานของประชาชนในชนบทของประเทศไทย" โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่บ้านอายุระหว่าง 15-19 ปี จำนวน 1,200 คน ในจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 75 ของกลุ่มตัวอย่าง มีค่านิยมทางสุขภาพอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 25 ให้ค่าต่อสุขภาพในระดับปานกลางและต่ำ และพบว่าค่านิยมทางสุขภาพกับพฤติกรรมการใช้บริการและการมีส่วนร่วมในงานสาธารณสุขมูลฐาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีค่านิยมทางสุขภาพสูงระบุได้ว่าเป็นสมาชิกและใช้บริการกองทุนยาและกองทุนการในหมู่บ้าน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ให้ค่านิยมต่อสุขภาพในระดับปานกลางและต่ำ

เจลา เพียรชอบ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร" เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามตัวแปรเพศ และสังกัดของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครจำนวน 600 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครดูแลสุขภาพตนเอง โดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดี การดูแลสุขภาพตนเองระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงแตกต่างกัน โดยนักเรียนหญิงดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนชาย นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

กองส่งเสริมผลศึกษาและสุขภาพ กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพเพื่อแสวงหาเส้นทางไปสู่สุขภาพที่ดีวนหน้า เมื่อปี 2543 : ศึกษาเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษา" เพื่อศึกษาพฤติกรรมสุขภาพและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติในชีวิตประจำวันนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1,600 คน จากโรงเรียน 64 แห่ง ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น ทำการสำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์นักเรียนทีละคน เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติในเรื่องการรักษาความสะอาดของร่างกาย การรับประทานอาหาร การป้องกันโรคและการรักษาโรค การออกกำลังกายและการพักผ่อน การขับถ่าย และการป้องกันอุบัติเหตุ ผลการศึกษาพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีพฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติตนแต่ละเรื่องถูกต้อง แต่เมื่อพิจารณาระดับพฤติกรรมสุขภาพในแต่ละด้าน โดยเทียบเกณฑ์ที่กำหนดไว้พบว่า อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงแก้ไขระหว่างร้อยละ 40-45 โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านการรักษาความสะอาดของร่างกาย และการป้องกันอุบัติเหตุอยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจ

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนในเรื่องสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาพบว่า มารดา บิดา ญาติ ผู้ปกครอง เป็นผู้มีบทบาทสำคัญรองลงมาจากอบรมแนะนำสั่งสอนของครูในทุก ๆ เรื่อง ส่วนปัจจัยในทางลบซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการไม่ปฏิบัติตนในเรื่องสุขภาพได้แก่ การไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติ ความเคยชิน การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ

นอกนั้นเป็นปัจจัยที่เกิดจากความเชื่อ ค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ความยากจน และขาดการส่งเสริม จากครูและผู้ปกครอง

พฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติตนของนักเรียนในแต่ละภาค มีความแตกต่างกันในทุกเรื่อง โดยนักเรียนภาคกลางมีการปฏิบัติในแต่ละเรื่องที่ถูกกล่าวมาถูกต้องมากที่สุด ยกเว้นเรื่องการชั่งถ่าย นักเรียนภาคเหนือมีการปฏิบัติถูกต้องมากกว่าทุกภาค ส่วนนักเรียนในภาคใต้มีการปฏิบัติในแต่ละเรื่องที่ถูกกล่าวมา ไม่ถูกต้องมากที่สุด ยกเว้นเรื่องการรับประทานอาหาร นักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติไม่ถูกต้องมากที่สุด สำหรับพฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติตนของนักเรียนในเขตเมืองกับเขตชนบท พบว่ามีความแตกต่างกัน โดยนักเรียนในเขตเมืองมีการปฏิบัติตนดีกว่านักเรียนในเขตชนบท

สุธี เสถียรยานนท์ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมทางสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2529 จำนวน 777 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร มีค่านิยมทางสุขภาพอยู่ในระดับสูง โดยนักเรียนให้ค่านิยมทางสุขภาพด้านการรักษาความสะอาด สูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการละเว้นสิ่งเสียดีให้โทษ การปรับตัวและการวางตัวต่อเพศตรงข้าม การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์และการบริการสุขภาพ การออกกำลังกาย และการพักผ่อน การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ อาหารและการบริโภคอาหาร และการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ ตามลำดับ และพบว่านักเรียนหญิงมีค่านิยมทางสุขภาพสูงกว่านักเรียนชาย และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล มีค่านิยมทางสุขภาพสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ และคณะ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาค่านิยมทางสุขภาพของประชาชนพื้นที่ยากจนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" เพื่อศึกษาค่านิยมทางสุขภาพของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีและหาความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรทางประชากรและสังคม ได้แก่ สถานที่เก็บข้อมูล กลุ่มอายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพและรายได้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยบุคคล 5 ประเภทคือ ข้าราชการ กรรมกร ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน พ่อค้า ผู้ประกอบกิจการค้า และนักเรียนนักศึกษา จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 900 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นลักษณะแบบสอบถาม แบบประเมินค่าตนเอง จำนวน 50 ข้อ โดยใช้อัตราส่วนประมาณค่า 1 - 5 ในการวัดระดับค่านิยมทางสุขภาพ 5 ด้านคือ การรักษาความสะอาดของร่างกาย การไปพบแพทย์และรับภูมิคุ้มกันโรค การสูชาภิบาลสิ่งแวดล้อม อาหารและยา การพักผ่อนและออกกำลังกาย ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่ยากจนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่านิยมทางสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับสูง เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางสุขภาพกับตัวแปรด้านประชากรและสังคมพบว่า สถานที่ รายได้ เพศและอาชีพสามารถทำนายค่านิยมด้านสุขภาพได้ประมาณร้อยละ 7 ตัวแปรด้านเพศ การศึกษา และอาชีพทำนายค่านิยมทางสุขภาพได้ประมาณร้อยละ 5 และตัวแปรด้านสถานที่ รายได้ สถานภาพสมรสทำนายค่านิยมทางสุขภาพได้น้อยที่สุด ประมาณร้อยละ 3

สุนันท์ ใหญ่ลำยอง (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตการศึกษา 12" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและหาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามตัวแปรเพศ และเขตที่ตั้งโรงเรียน (ในเขตกับนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 500 คน เป็นเพศชาย 260 คน และเพศหญิง 240 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีมโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับดี มโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพศชายกับเพศหญิง มีมโนทัศน์ทางสุขภาพไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนในโรงเรียนในเขตกับนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล มีมโนทัศน์ทางสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนในโรงเรียนในเขตมีมโนทัศน์ทางสุขภาพดีกว่านักเรียนในโรงเรียนนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งเพศชายกับเพศหญิง และนักเรียนในโรงเรียนในเขตกับนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล มีการดูแลสุขภาพตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีการดูแลสุขภาพตนเองดีกว่าเพศชาย และ

นักเรียนในโรงเรียนในเขตมีการดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนในโรงเรียนนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล

วาสนา โรจนศิริพงษ์ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของนักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมตามตัวแปรเพศ เขตที่ตั้งของโรงเรียน ระดับการศึกษาของบิดา มารดา อาชีพของบิดา มารดา และสภาพที่อยู่อาศัย โดยการสุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2530 จำนวน 482 คน และนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองไปให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างตอบ ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 98.3 ของนักเรียนที่มีค่านิยมเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดในทางบวก และมีค่านิยมค่อนข้างสูงคิดเป็นร้อยละ 84.4 ของคะแนนเต็ม นักเรียนหญิงมีค่านิยมในทางบวกสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่มีเขตที่ตั้งต่างกัน มีค่านิยมในการรักษาความสะอาดในทางบวกแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชั้นกลางมีค่านิยมในทางบวกสูงกว่านักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชั้นนอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่บิดา มารดา มีการศึกษาและอาชีพต่างกัน รวมทั้งมีสภาพที่อยู่อาศัยต่างกัน พบว่ามีค่านิยมเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นันทิยา เกิดวิชัย (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างบริโภคนิสัยกับภาวะโภชนาการของเด็กก่อนวัยเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริโภคนิสัย ภาวะโภชนาการ และความสัมพันธ์ระหว่างบริโภคนิสัย และภาวะโภชนาการของเด็กวัยก่อนเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11" ผลการศึกษาพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 42.25 มีบริโภคนิสัยอยู่ในระดับดีมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยของบริโภคนิสัย คิดเป็นร้อยละ 78.10 บริโภคนิสัยที่เด็กก่อนวัยเรียนปฏิบัติถูกต้องเป็นประจำมากที่สุด คือ รับประทานอาหารเช้าครบวันละ 3 มื้อ ร้อยละ 96.50 ส่วนบริโภคนิสัยที่เด็กปฏิบัติถูกต้องน้อยที่สุด คือ ดื่มนมเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 40.50 เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 72.00 มีภาวะโภชนาการอยู่ในระดับดีมาก และบริโภคนิสัยของเด็กก่อนวัยเรียนมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

ซาเยห์ และเดนนิส (Sayegh and Dennis, 1965: 81-90) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ผลของการเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมในเด็กเล็ก" (The Effect of Supplementary Experiences Upon the Behavioral Development of Infants in Institutions) พบว่า เมื่อจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็กในกลุ่มที่ขาดประสบการณ์แล้วทำการทดสอบ ปรากฏว่าเด็กกลุ่มดังกล่าวมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ผลการศึกษาเป็นการยืนยันว่า การขาดสิ่งเร้าที่ดีและมีคุณค่าในช่วงชีวิตวัยตอนต้น จะทำให้พัฒนาการด้านต่าง ๆ การของเด็กช้ากว่าปกติ แต่สิ่งที่ขาดไปนั้น สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าให้

รอสโค และคนอื่น ๆ (Roscoe and others, 1968) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมของนักศึกษา" (Student Values) จากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในสหรัฐ รวม 17 แห่ง ตามตัวแปรในเรื่อง เพศ และถิ่นฐานที่อยู่ ผลการวิจัยพบว่า เพศชายมีค่านิยมเชิงเสรีนิยมมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ นักศึกษาชายมีเสรีนิยมมากกว่าในด้านลัทธิคอมมิวนิสต์ สภาพแรงงาน การศึกษา และเสรีภาพทางวิชาการ ส่วนนักศึกษาหญิงมีเสรีนิยมมากกว่าในด้านสงคราม นโยบายต่างประเทศ อาชญากรรม ความประพฤติ วิทยาศาสตร์ และหลักสูตรการเรียน ในด้านตัวแปรถิ่นฐานที่อยู่พบว่า กลุ่มนักศึกษาที่มีค่านิยมเชิงอนุรักษ์นิยมมากที่สุดเป็น นักศึกษาจากวิทยาลัยวอร์ด และมหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปี ส่วนนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรีด มีค่านิยมเชิงเสรีนิยมมากที่สุด

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1979) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจตนเกี่ยวกับสุขภาพ ค่านิยมทางสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพ และสถานะสุขภาพในผู้สูงอายุ" (The Relationship of locus of Control, Health Values, Health Behavior and Health Status in the Elderly) พบว่า ความเชื่ออำนาจภายในตนเกี่ยวกับสุขภาพกับค่านิยมทางสุขภาพมีความสัมพันธ์กันและความเชื่ออำนาจภายในตนเกี่ยวกับสุขภาพมีความสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมสุขภาพและสถานะสุขภาพ แต่ค่านิยมทางสุขภาพไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพ ดังนั้น ในกลุ่มนี้ค่านิยมทางสุขภาพไม่อาจใช้เป็นเครื่องทำนายพฤติกรรมสุขภาพได้ อย่างไรก็ตามผู้ทดลอง 54 ใน 80 คน ก็ให้ค่านิยมทางสุขภาพอยู่ในระดับสูง

โบนเนบลัสท์ (Bohnenblust, 1980) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมของนักเรียน ค่านิยมของครู และทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาอนามัยส่วนบุคคล" (Relationships Between Student Values, Teacher Values, and Health Attitudes Among Students enrolled in a College - Level Personal Health Class) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมกับทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพ โดยใช้กลุ่มทดลองที่เป็นนักศึกษา ซึ่งลงทะเบียนเรียนวิชาอนามัยส่วนบุคคล และกลุ่มควบคุมประกอบด้วย นักศึกษาที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษ และไม่เคยเรียนวิชาอนามัยส่วนบุคคลมาก่อน พบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและคะแนนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไม่แตกต่างกันไปตามเพศ และสถานะทางสังคมของนักศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพ

ดันน์ (Dunn, 1980) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจตนเกี่ยวกับสุขภาพและค่านิยมทางสุขภาพต่อความรู้และทัศนคติในการดูแลตนเองทางการแพทย์ของนักศึกษาวิชาเอกสุขภาพระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีในโอเรกอน" (The Relationship of Health Locus of Control and Health Value to Medical Self - Care Knowledge and Attitudes of Undergraduate and Graduate Health Education Major in Oregon) โดยใช้แบบสอบถาม 5 ตอน ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักศึกษาค่านิยมทางสุขภาพ, ความเชื่ออำนาจตนเกี่ยวกับสุขภาพ ทัศนคติในการดูแลสุขภาพตนเอง และความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวิชาเอกสุขภาพระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 148 คน ในมหาวิทยาลัย 3 แห่งในโอเรกอน ผลการวิจัยพบว่า ความรู้และทัศนคติในการดูแลสุขภาพตนเองทางการแพทย์มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศ, เชื้อชาติ, ฐานะทางครอบครัวพื้นฐานทางวิชาการ, การรับรู้ในความสามารถทางวิชาการของตนเอง มีผลต่อความรู้และทัศนคติในการดูแลสุขภาพตนเองทางการแพทย์ของนักศึกษา และพบว่านักศึกษาที่มีความสามารถทางวิชาการสูง มีพื้นฐานทางวิชาการดี และมีทัศนคติ ค่านิยมต่อการดูแลสุขภาพตนเองในทางบวก จะยอมรับการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลตนเองทางการแพทย์ได้ดีกว่า

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมทางสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอสรุปได้ดังนี้ คือ การศึกษาวิจัยภายในประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม มโนทัศน์ เจตคติและการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนในระดับต่าง ๆ ส่วนการศึกษาค่านิยมทางสุขภาพโดยตรงของนักเรียนนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยเฉพาะค่านิยมทางสุขภาพของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของผู้ปกครอง และนอกจากนั้นได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางสุขภาพกับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่พบว่า นักเรียนมีค่านิยมทางสุขภาพอยู่ในระดับสูง และค่านิยมทางสุขภาพมีความสัมพันธ์กับความรู้อื่น ๆ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพโดยส่วนรวม เมื่อศึกษาตัวแปรเพศ พบว่า เพศหญิงมีความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ และค่านิยมทางสุขภาพโดยส่วนรวมดีกว่าเพศชาย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมทางสุขภาพของประชาชนทั่วไป และผลการศึกษาวิจัยค่านิยมทางสังคมด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าหน่วยงาน และองค์กร ที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมของนักเรียนมากที่สุดคือ โรงเรียน และนักเรียนที่อยู่ในเขตที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน จะมีค่านิยมแตกต่างกันด้วย

สำหรับการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมทางสุขภาพในต่างประเทศนั้น พบว่า ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมทางสุขภาพกันอย่างกว้างขวางมาก่อนการศึกษาค่านิยมทางสุขภาพภายในประเทศ และทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน เช่น ผู้สูงอายุ นักศึกษาแพทย์ นักศึกษาคณะครู และอื่น ๆ เป็นการศึกษาคือความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายในตนเกี่ยวกับสุขภาพ ค่านิยมทางสุขภาพ และพฤติกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมทางสุขภาพมีความสัมพันธ์กับความเชื่ออำนาจภายในตนเกี่ยวกับสุขภาพ และมีความสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลด้วย และนอกจากนั้นยังพบว่า ทักษะทางสุขภาพและค่านิยมทางสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมปฏิบัติและการดูแลสุขภาพของตนเองในระดับสูง

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้กล่าว โดยสรุปข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาวิจัยค่านิยมทางสุขภาพโดยตรงยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะในประเทศไทย ซึ่งได้เริ่มสนใจทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมทางด้านสุขภาพโดยตรง เมื่อไม่นานมานี้เองและ

ทำให้ทราบว่าการศึกษาวิจัยค่านิยมทางสุขภาพของนักเรียนในระดับประถมศึกษาชั้น ทั้งในประเทศ และต่างประเทศยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้มาก่อน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ค่านิยมทางสุขภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นปีสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งนักเรียนได้รับการศึกษาอบรมอยู่ในโรงเรียนมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 - 6 ปีนั้นว่าจะมีค่านิยมทางสุขภาพอยู่ในระดับใด ก่อนที่จะจบการศึกษาเพื่อออกไปประกอบอาชีพที่อยู่ในสังคม หรือเข้ารับการศึกษาคือในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาโครงการสุขภาพในโรงเรียน ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังค่านิยมทางสุขภาพที่ถูกต้องให้เกิดกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขและป้องกันปัญหาสุขภาพของประชาชนในประเทศได้